

s přísudkem: tato dvě jména zdaleka nevyčerpávají velkou řadu substantiv kolektivních nebo měrových, u nichž se v bulharštině objevují zvláštnosti v číselné shodě s přísudkem.

Radoslav Večerka

L. I. Rojzenzon podal ve stati *Iz istoričeskogo sintaksisa češskogo jazyka* (131—163) dvě kapitoly ze své obšírné monografie o českém časovém souvětí. (Srov. zprávu o této práci v Slově a slovesnosti 20, 1959, 71—74.)

V první probírá souvětí s předčasností vedlejšího děje, v druhé s následností. Velkým kladem jeho práce je to, že věnuje pozornost nejen spojovacím prostředkům, ale i odkazovacím slovům a lexikálním prostředkům, pomáhajícím vyjádřit časový vztah dějů; podrobně si všímá i užití času a vidu v spojovaných větách. Proto v jeho výkladu velmi plasticky vystoupí rozvoj prostředků k vyjadřování iterativnosti děje, rychlého nástupu hlavního děje po vedlejších apod. Pozoruhodné je též zjištění, že spojka *než* (*nežli*) je v časovém užití pozdější než spojovací výrazy *dříve než*, *prve než* (str. 153). Mohu je plně potvrdit. Pravděpodobný je i předpoklad, že v souvětí, v němž časová věta odpovídá na otázku *jak dlouho?*, odpovídá spojce *až* původně odkazovací výraz *tak dlouho*, kdežto spojkám typu *domiž*, *dokudž* přislouche *dotud*, *dotad*. To vše svědčí o autorově velice bystrém a pronikavém vhledu do stě. materiálu; je nutno obdivovat, jak dovede proniknout do významu stě. konstrukcí a správně je interpretovat.

V práci jsou ovšem i nedostatky. Některé vyplývají z poměrně přece jen omezeného materiálu, který měl Rojzenzon k dispozici (šerpal jej převážně ze starého *Výboru z literatury české I—II*, 1845—1856). Tak např. postrádáme zmínku o tom, že *až* v časových větách na otázku *kdy?* bylo řídké a teprve později se šířilo; není zachyceno nahrazení spojek typu *domiž*, *doňadž* novými (*dokudž* apod.). V ojedinělých případech připsal časovou funkci spojce, která vyjadřuje jiný vztah: *kakž kolivěk* (str. 137) je přípustkové, *leč* (str. 155) výjimkové; časový vztah proniká v cit. dokladech jen sekundárně. Nemůžeme též souhlasit s etymologií spojky *kdyžkolivěk* (str. 136). Nedopatření jsou v určení časových forem (str. 145). Ale tyto ojedinělé nedostatky nemohou snižit cenu a zastítní klady záslužné a průkopnické práce Rojzenzonovy. Škoda, že nepřekonatelné typografické potíže znemožnily přesnou reprodukci stě. příkladů. Mohli bychom si jen přát, aby Rojzenzonova monografie vyšla jako celek, zbavená uvedených drobnějších nedostatků — pak by teprve její přínos k poznání české historické i současné skladby plně vystoupil.

Jaroslav Bauer

Přehlédneme-li Slavjanskij sbornik jako celek, vyvstane jeden jeho nápadný rys: ústup te matiky hláskoslovné (jí je věnován pouze jeden úlánek) a naprostá převaža temat z morfologie a syntaxe nebo z jejich pomezí. Zvýšený zájem právě o tuto oblast slovanské jazykovědy jistě není náhodný. Autoři samarkandského sborníku tak přispívají k řešení otázek, na které se v současné době začíná přesouvat těžiště pozornosti slavistiky světové. Jejich zaměření k této aktuální problematice zasluhuje kladného uznání. Také konkrétní výsledky, které ve svých pracích přinášejí, znamenají skutečný přínos k jejímu řešení. Naše kritické poznámky, které ostatně měly namnoze jen diskusní ráz a nemusely by být obecně přijaty, niterak nechtějí snižovat hodnotu jednotlivých stati ani sborníku jako celku. Jsou naopak svědectvím toho, že autoři sáhli do problematiky vskutku žhavé, jejíž zpracování vyvolává odezvu a diskusi. A ta je přece jednou z hnacích sil vědeckého pokroku. Na závěr chceme proto ještě jednou ocenit pracovní výsledky sovětských slavistů, pracujících s nadšením a úspěšně daleko od centra — až ve Střední Asii. A přáli bychom si, aby se brzo ozvali s dalšími pracemi — s novým sborníkem nebo s monografiemi.

J. Bauer a R. Večerka

Slovník jazyka staroslověnského, seš. 1, Praha 1958, str. 1—64; seš. 2, Praha 1959, str. I až LXXIX; seš. 3, Praha 1959, str. 65—128.

Naše i světová filologická veřejnost se dočkala vydání prvních tří sešitů dlouho očekávaného *Slovníku jazyka staroslověnského*, který vychází péči Československé akademie věd. První sešit obsahuje hesla *a — ašte*, třetí sešit *ašte — bogorodično*, druhý sešit *Úvod*. Hlavní redaktor slovníku J. Kurz zde píše o potřebě vydání nového slovníku, podává přehled starších děl tohoto druhu a historii práce o recenzovaném slovníku, popisuje rozsah jeho excerptní baze a zásady jejího použití, informuje o jazycích, do nichž jsou přeložena heslová slova, a vykládá problematiku spojenou s určováním významů. Podrobné poučení o úpravě a stavbě hesla, o normalizaci záhlaví, o míře gramatické charakteristiky, o uvádění významů a paralel a o výběru a pořadí dokladů podává v *Úvodu* F. V. Mareš. Sešit je uzavřen soupisem pramenů a tabulkou cyrilských a hláskových liter.

Máme před sebou slovník středního rozsahu, nikoli snad velký thesaurus církevně-slovanského jazyka. Obsahuje slovní zásobu pouze z nejstaršího období stsl. písemnictví, tj. z památek kanonických, dále z pozdějších památek hlásících se svým vznikem do velkomoravského prostředí a z textů česko-církevně-slovanských. I tak je však materiálová baze slovníku

impozantní: je to 83 pramenů a jejich slovní bohatství je v slovníku zachyceno a zpracováno v úplnosti.

Povaha recenzovaného slovníku vynikne názorně z jeho srovnání na jedné straně s menším studijním slovníkem nejstarších klasických textů a na druhé straně se středním slovníkem církevněslovanským. První typ je v slavistické literatuře zastoupen knihou L. Sadnikové a R. Aitzetmüllera *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten* (Heidelberg 1955) a už i jen poměrně malá část, kterou lze zatím srovnávat (písmeno *a* a část písmene *b*), ukazuje zřetelně, o jaké množství hesel (většinou z památek nekanonických) je vydáván akademický slovník bohatší: nad *Handwörterbuch* obsahuje značný počet vlastních jmen, jako *avazъгъ, averkii, avelъmaulъ, avesalomъ avramii, avъgustinъ* a mn. j., i celou řadu slov dalších, jako např. *avljene, avne, agnъnъ, akivъtъ, akrovustija, akrovustiiskъ, akrogoniъnъ, alъča, alъčъ, ametustъ, anagnostъ, anjelozračъnъ, angelobrazъnъ, antrakъ, apokalipsi, apostoplъkъ, apostolikovъ, apostolostъ, arithmitikija, arma, artava, architektovъ, asikritъ, aspalъtъ, aspidinъ, astronomija, asъpъ, bagъrъnъ, basnъ, batogъ, bezbračenije, bezvrъmeniti, bezglasъnъ, bezgodъnъ, bezodivъ, biica, bisъrije, bisъroobrazъnъ, blyskъ, bljustitelъ, bledivъ* atd.

Naproti tomu typ slovníku církevněslovanského, reprezentovaný *Lexiconem* Miklosichovým, má ve srovnání s akademickým slovníkem navíc některá hesla z mladších památek církevněslovanských, které pro akademický slovník excerpovány nebyly; jsou to slova jako *agalmatъ, ugarinъ, aggeloglasъnъ, aggelolъpъnъ, agiazma, agnica, agonisovati, adamljaninъ, adъfatъ, azbuka, azamyslije, azimъstvo, akathistъ, almužъno, alъkota, alъčibъnikъ, amazonъ, ambonъ, anagnosta, anagnostъnъ, angelomъdrъ, angelopodražatelъnъ, apoteka, babii, babinъ, babitii (se), babunъskъ, bagašъ, bagrovati, bagrovъ, bagronosica, bagronosъnъ, bagrnikъ, bagrъnorodъnъ, bazarъ, baliiskъ, balъvasъ, baňiti, banъstovati, barchatъ, basniti, basnodějajije, basnosloviti* atd. Ovšem na druhé straně zase postrádá Miklosichův slovník některá hesla, která jsou obsažena v slovníku akademickém; jde o slova z památek, které byly v době Miklosichově neznámé, nevyskytly se nebo těžko dostupné, nebo jde o mezey v Miklosichově excerpci; je to zase zejména větší množství vlastních jmen, jako např. *avia(dъ), avivъ, avilinija, avironъ, avivudъ* a mn. j., ale i slova jako *akrogoniъnъ, amemurmnii, amemurmninъ, amemurmninъ, ametustъ, amonъ, apostolъstvovati, bezbožije, bezbračenije, bezbukъvъnъ, bezvodъna, bezvrъmenno, bezvêdъnъ, bezvêrije, bezgodъstije, bezrodъnъ* atd.

Mechanické srovnávání pouhého počtu hesel by však zkreslilo vzájemný poměr uvedených tří slovníků a zastřelo by specifický ráz každého z nich. „Tvář“ slovníku tvoří především způsob zpracování hesel. Řekněme hned, že po této stránce převyšuje recenzovaný akademický slovník vysoce oba druhé, s nimiž jsme jej srovnávali, jak promyšlenou stavbou hesel, tak zejména přesnou a úplnou sémantickou charakteristikou každého slova a bohatou a názornou dokumentací. Doklady z památek nemají jen funkci ilustrovat příslušné významy, nýbrž jsou voleny tak, aby byl podán celkový přehled o výskytu daného slova v různých památkách a aby jasně vyvstaly jeho typické prvky frazeologické, syntaktické a pokud možno i morfologické. V dokladovém materiálu se citují i všechna místa nejasná nebo zkomolená, takže slovník bude skutečně dobrou oporou pro interpretaci starých textů. U slovíček doložených jsou v slovníku uvedeny dokonce všechny doklady jejich výskytu v úplnosti; jen v prvním sešitě např. je takových případů několik set. Žádný z obou srovnávaných slovníků se po této stránce slovníku akademickému nemůže ani zdaleka vyrovnat: *Handwörterbuch* je vůbec bez dokumentace, Miklosichův *Lexicon* pak má dokumentaci nesrovnatelně menší a značné množství hesel je v něm dokonce také zcela nedokumentováno. Tento rozdíl mezi srovnávanými slovníky se projeví např. v rozsahu jednotlivých hesel. Tak třeba heslo *avě||javě* zabírá v akademickém slovníku skoro plné dva sloupce, kdežto v *Lexiconu* je mu věnováno (na dvou různých místech) jen asi půl sloupce (22 řádků), v slovníku Sadnikové a Aitzetmüllera (též na dvou různých místech) celkem 4 řádky. Ještě větší rozdíly jsou u slov mluvnických, jimž je v akademickém slovníku věnována zvlášť velká péče. Uvedme namátkou třeba heslo *ašte*, kterému je v akademickém slovníku věnováno více než 4 sloupce zevrubného výkladu s přesnými interpretací všech významů a způsobů užití tohoto slova a s výstižnými ilustrativními doklady na každý význam. Naproti tomu u Miklosiche má toto heslo jen půl sloupce bez podrobnější diferenciace významů a specifikace funkcí a bez dokladů, v slovníku Sadnikové a Aitzetmüllera pak pouhých 6 sloupcových řádků. Akademický slovník, přestože je jen „střední“, představuje tedy výtvar úctyhodný i svým rozsahem. Projevuje se v něm tak blahodárná výhoda, kterou dlužno podobného druhu poskytuje práce kolektivní; síly jednotlivce by na podobný výkon nikdy nestačily. Plán tohoto podniku byl vypracován už za okupace v komisi pro staroslověnský slovník, zřízené tehdy při třetí třídě České akademie. Složení komise i její organizační zapojení se během času měnilo, až konečně s vytvořením nové Československé akademie věd v r. 1952 jí bylo přiděleno zvláštní pracoviště v akademickém Slovanském ústavu. První sešity Slovníku vycházejí v redakci A. Dostála, B. Havránka, K. Horálka, J. Kurze,

F. V. Mareše, A. Mátla, M. Štěrbové a J. Vašici a dalšími spolupracovníky jsou M. Bauerová, M. Frydrih, K. Haderka, S. Herodes, V. Kyas, L. Pačnerová a P. Vyskočil; jazykovou správnost v heslech revidují M. Někrachová, F. Pekárek, J. Ludvíkovský a F. Šetka. Před vlastním vydáním prvních sešitů slovníku vykonal kolektiv pracovníků rozsáhlou přípravnou práci heuristickou, textově kritickou, excerpční i technickou. V archivu kanceláře pro stsl. slovník bylo shromážděno na 1 100 000 excerpčních lístků jako bezpečná materiálová základna chystaného díla.

Vysoká hodnota slovníku však nevyplývá jen z jeho zakotvení v tomto imponujícím materiálu. V přípravném období byla podniknuta také značná práce teoretická, která vyvrcholila celostátní poradou o staroslověnském slovníku za účasti vědeckých pracovníků z našich vysokých škol i vědeckých pracovišť (o průběhu této konference a zásadách na ní přijatých viz zprávu ve Slavii 24, 1955, 123—145). Poznámky, připomínky a doplňky odborníků našich i zahraničních pak přinesl ohlas, který mělo ukázkové číslo slovníku, vydané v r. 1957. Je proto přirozené, že je recenzovaný slovník celou svou koncepcí i metodou zpracování plně na výši současné lexikologické a lexikografické teorie.

Záhlaví jednotlivých hesel je důsledně podáváno v prepise do přesné normalizovaného pravopisu a obsahuje vždy určení flexe a druhu slova. Jistá nejednotnost se projevuje pouze u adj. poss., u nichž v některých heslech je hned v záhlaví uvedeno, od kterého jména jsou tvořena, ale ve většině hesel takové určení chybí; tak např. hesla *apolonovъ*, *aredovъ*, *apostolikovъ* aj. mají v záhlaví poznámku *adj. poss. ad apolonъ, adj. poss. ad aredъ, adj. poss. ad apostolikъ*, kdežto hesla jako *aminadavovъ*, *aronovъ* a mnj. mají jen poznámku *adj. poss.*

Pod záhlavím následují údaje o eventuačních gramatických zvláštnotech vykládaného slova a přehled o jeho výskytu v různých památkách. Hlavní pozornost sestavovateli slovníku byla však soustředěna na významové rozčlenění hesel: hesla neobsahují pouhou enumeraci překladových ekvivalentů ani nejsou sémanticky roztržštěna do složité sítě hierarchických pododílů. Autorům se podařilo vskutku promyšleným způsobem zachytit všechny významy heslových slov, aniž by přitom odtrhovali jemnější odstíny od významů základních. Zejména také po této stránce, která tvoří vlastní „duši“ slovníku, vyniká nový slovník vysoko nad všechna podobná díla starší.

Cenné jsou konečně na závěr mnoha hesel odkazy na slova synonymní nebo příbuzná. Tak např. u *avgustъ* (srpen) je odkaz na *zarevъ*, u *agnъcbъ* na *agnъ*, *ovъca*, *ovъnъ* a *ovъdъ* (ale u *agnъ* už jen na *agnъcbъ* a *ovъdъ*), u *agoda* na *plodъ*, u *adъ* na *geona*, *pkъlъ* a *prêispodъnъ*, u *aerъ* na *vъzduchъ*, *vêtrъ*, *oblakъ* a *vichrъ*, u *akridъ* na *progъ* a mnj. Ve způsobu těchto odkazů panuje však v slovníku jistá nedůslednost. Např. slova *aerъ* a *aerъnъ* nebo *asûrija* a *asûrъskъ* spolu žádným odkazem svázána nejsou, naproti tomu slova *akrovustija* a *akrovustîskъ* nebo *afrikija* a *afrikъskъ* jsou spojena odkazem u adjektiva a slova *amasûiskъ* a *amasija* zase odkazem u substantiva. Nebo vlastní jméno *arii* a jeho adj. poss. *arijevъ* jsou vůbec bez odkazu, ale vl. jméno *aredъ* a jeho adj. poss. *aredovъ* jsou už spojena odkazem u adjektiva a vlastní jméno *asaъ* a jeho adj. poss. *asafovъ* dokonce vzájemnými odkazy na konci obou hesel. Nebo jsou vzájemnými odkazy spojeny skupiny synonymních adjektiv různého tvoření, jako např. *araviiskъ*, *araviъskъ* a *aravъskъ*, nebo *anđelovъ*, *anđelъ* a *anđelъskъ* (ale u posledního z nich už odkaz chybí), nebo *apolosovъ* a *apoloъ* atp., ale naproti tomu bez odkazu zůstaly skupiny jako *adovъnъ*, *adovъskъ* a *adъskъ*, nebo *avraamъ* a *avraamovъ* aj. (ačkoli právě tato poslední dvojice je v *Uvodě* na str. XXXV uvedena jako příklad vzájemného spojení odkazem). Nebylo by jistě bez užitku uvádět tyto velmi potřebné odkazy v dalších sešitech slovníku podle jednotného systému. Snad by mohly zcela odpadnout (po značce *cf.*) odkazy nesynonymické, tj. odkazy mezi různými druhy slov, např. mezi subst. a adj. (typ *afrikija* — *afrikъskъ*). Z vlastních synonym vyvolávají otázku jen synonymní skupiny slov tvořeny od stejného základu různým suffixem, tedy typ *vratъnikъ* — *vratarъ* a zejména hojně typy adjektivní na *-ovъ* a *-ъ*, nebo *-skъ*, *-iiskъ* a *-ivъ* apod. Bylo by možno nespojovat tato slova odkazy, protože jsou v slovníku stejně umístěna v těsné vzájemné blízkosti a čtenář si je snadno najde. Na druhé straně by tak však značná část synonym, kterou tyto typy představují, zůstala (celkem zbytečně) bez odkazu (přestože jejich vzájemná abecední blízkost umožňuje prakticky spojit vzájemnými odkazy právě tato slova v míře co nejúplnější). Ať tak či onak, slovníku by prospělo, kdyby se v něm v tomto případě zachovávala buď jedna, nebo druhá eventualita pokud možno důsledně. U synonymum ostatních typů (*alavastъ* — *stъklъnъ*, *misa*, *bljudo* — *misa*, *propeti* — *razpeti* atd.) není principální nejasnosti: je žádoucí spojovat je odkazy co nejhojněji. Je pochopitelné, že se tu nepodaří dosáhnout úplnosti naprosté. Ale i v tom rozsahu, v jakém je synonymika zachycena v slovníku už nyní, představuje značný přínos a užitečnou a prospěšnou pomůcku pro studium staroslověnských slovní zásoby. Systematičtější přehled stsl. synonymiky umožní ostatně indexy řecko-stsl., latinsko-stsl. a starohornoně mecko-stsl., které mají být připojeny na závěr slovníku.

Není bez zajímavosti, jakým způsobem jsou v slovníku zpracována vlastní jména osobní: každé heslo obsahuje výklad, o kterého konkrétního nositele heslového slova vždy v slováckém kontextu jde, s udáním jeho základních biografických dat. Tak třeba u hesla *azail* se čtenář dozví, že to byl asyrský král, který vládl v Damašku v letech 845–810 př. n. l. a vedl mnoho válek proti státům izraelskému a judskému. U některých hesel je takových výkladů dokonce celá řada; např. heslo *Aleksandr* obsahuje na dvou plných sloupcích 14 odstavců s údaji o různých historických osobách tohoto jména, které vystupují v excerpaných slovanských památkách, apod. Takový postup usnadní uživateli slovníku orientaci ve starých textech; slovník jím však už vlastně ztrácí charakter slovníku čistě jazykového a nabývá zčásti povahy slovníku věcného, encyklopedického (jak to ostatně konstatuje i redakční *Úvod*). Ale co víc, slovník tu poněkud přerůstá i rámec podniku slavistického, protože se v něm tak objevují (zejména v I. sešitě) namnoze i reálie neslovanské, jména různých starověkých a středověkých vládců apod. To, že tvůrci slovníku nedodrželi v tomto bodě naprosto důsledně zásadu „metodologické čistoty“ zpracování, není však možno hodnotit jako nedostatek. Vždyť takto slovník zvětšuje svůj „akční radius“ a poslouží jako zdroj poučení a cenných informací mnohem většinou počtu zájemců, než by mohl být těchto výkladů; stane se nepochybně vítanou příručkou nejen pro jazykovedce, nýbrž i pro představitele jiných vědních oborů — pro historiky, literární historiky, právníky aj.

Mezinárodnímu poslání slovníku a jeho co nejširší publicitě napomáhá jeho mnohojazyčnost: významy heslových slov jsou v něm interpretovány česky, rusky, německy a zčásti i latinsky, věcné výklady latinsky; hesla kromě toho obsahují cizojazyčné paralely řecké a latinské, případně starohornoněmecké. Slovník se tak stane prakticky přístupný všude, kde se pěstuje slavistika.

Pochvaly si zaslouží i technické vybavení slovníku, jeho doibre přehledná grafická úprava a optická členitost hesel. Kombinace několika druhů písma (latinky obohacené o speciální typy, azbuku, řeckého písma, staré cyrilice, ba i hlaholice a písma hebrejského), kterého je tu užito v antikvě i v kurzívě různých velikostí, kladla jistě vysoké požadavky jak na tiskárnu, tak i na korektory. Také po této stránce vyniká slovník neobyčejnou pečlivostí a seriózností provedení. Závady jsou jen zcela ojedinělé: např. u hesla *asir* chybí v záhlaví jeho označení jako vlastního jména (*nom. propr.*); nebo úvodní trojí *a* nemá v záhlaví označení indexovými čísly, kterými jsou jinak označena homonyma (např. dvojí *azr*, dvojí *amonr*, dvojí *ankura* aj.).

I ve zlomku, který máme zatím před sebou, představuje se nám akademický staroslověnský slovník jako dílo vskutku velkolepé. Naše jazykoveda, která jím zaplňuje citelnou mezeru v dosavadní slavistické lexikografické literatuře, může na ně být právem hrdá. Celému pracovnímu kolektivu, který se sestavování a vydávání slovníku účastnil a účastní, patří za jeho velkou a světově slavistice tolik potřebnou práci upřímný dík a nejvyšší uznání. My pak si jen přejeme, aby další čísla vycházela aspoň tím tempem, jak si to sestavovatelé slovníku naplánovali, abychom do r. 1970 měli už slovník úplný.

R. Večerka

Henrik Birnbaum: Untersuchungen zu den Zukunftsbeschreibungen mit dem Infinitiv im Altkirchenslavischen. Ein Beitrag zur historischen Verbalsyntax des Slavischen. Stockholm 1958, 327 s. (Acta Universitatis Stockholmiensis, Etudes de philologie slave 6.)

Otázce staroslověnského opsaného futura věnovalo pozornost již mnoho badatelů, ale ne tak podrobně, aby ji bylo možno považovat za vyřešenou. (K nejvýznamnějším patří studie J. Polívky *Čas pryzkyt v jazyku staroslověnském*, *Prace filologické* 2, 1898, 175n.) Jejich soudy a závěry se také v mnohém od sebe silně lišily. Proto musíme uvítat důkladnou monografii mladého švédského slavisty H. Birnbauma, která dává na tuto otázku uvážlivou a opatrnou, ale jasnou a podrobně zdůvodněnou odpověď. Každý si ji může přímo ověřit, protože autor v knize podává rozbor všech zachycených dokladů i s uvedením dosud vyslovených názorů na jejich interpretaci. Spojil zde přesnou filologickou práci s linguistickým a srovnávacím pohledem na zkoumaný jev. Nikde nezjednodušuje a nezastírá obtíže s výkladem dokladů; přitom však neváhá pronést svůj vlastní soud. Vedle cenných zjištění o vyjadřování futura v stsl. přináší kniha i výsledky další, zejm. o otázkách vidu a způsobu slovesného děje, o vyjadřování různých druhů modalit, o povaze řeckého vlivu na stsl. syntax a o překladové technice.¹

Otázce opsaného futura věnoval Birnbaum již dvě práce. V první, *Zum analytischen Ausdruck der Zukunft im Altkirchenslavischen* (*Zeitschrift für slav. Philologie* 25, 1959, 1n.), pojednává o vyjádření futura spojením slovesa *bydę* s participiem nebo příd. jménem; v druhé, *Zum periphrastischen Futurum im Gotischen und Altkirchenslavischen* (*Byzantinoslavica* 18, 1957, 77n.),

¹ Srov. též Birnbaumův referát pro moskevský slavistický kongres: *Zur Aussonderung der syntaktischen Gräzismen im Altkirchenslavischen*, *Scando-Slavica* 4, 1958, 239–257.